

MINTE, AMINTA SI LITERATURA.

Nr. 4.

MERCURIU, 25. Ianuarie

1856.

ISTORIA DACIEI ANTICE.

De D. parochu si vice protopopu alu Becleanului Gavrile Popu și Lászlo ca monumentu de Suvenir noiloru Presuli, ne sosi intr'o fascioară la mana. Ne lasandune in vreo recensiune a scrieriei acesteia o facem publicului cunoscuta prin publicarea unui paragrafu din ea, despre Dacia Aureliana dela invasiunea (nevalirea) Huniloru pana la cadera remnului romanu-bulgaru din Dacia Aureliana sub puterea lui Basiliu II. imperatului greciloru (in seculu alu 11).

Pe timpulu invasiunei Huniloru Dacia aureliana era sub imperiulu Romaniloru din Romania (Thracia), precumpanindu armele Huniloru in partide sfesiati, Valente imperatulu Romanu alu Orientului unei parti din Vest-Gothi a concesu a trece Dunarea in Dacia aureliana, si in Romania, dare sub legeture: ca ei se depune armele, si pentru securitate sesi deie pe sii sei de pemnu (zelogu), Vest-Gothii inse au trecutu Dunarea armati, si favorindule marii Daciei, si a Romaniei tracie s'au asiezatu in Dacia aureliana, si in Romania ne implindu conditiunea prescrise *), si retiinduse armele pentru securitate. A spasinduse Vest-Gothii acesti de catra ducii romani, inimati parte de legatura, ce era intre ii, si conationalistii loru din Dacia traiana, parte de starea cea rea a Romaniloru, acaroru putere era infirmata multu prin dimitera militariloru deprinsi in arme,**) prin monachismu, prin avaritia, prin coruptiunea moravuriloru, si a disciplinei militare, si prin certele Aria-

*) Gibbons Gesch. des Röm. Weltr. tom. V. p. 272.

**) Zozomenu in Istoria eccl. livr. 6. c. 36, Socrate Istoria eccl. liv. 4.

niloru, si catoliciloru, s'au resculatu asupra Romaniloru, si in societate cu Taifalii, si cu o parte din Ost-Gothi (carii fora voia Romaniloru au trecutu in Dacia Aureliana) ajutati si de Hunni au batutu pe Romani, si au cuprinsu Dacia Aureliana si Romania tracica, si le au tiinutu ca cum aru fi fostu acele locuri ale nascerei loru n). Vezindu acesta Grat'i anu imperatulu (dupa mortea lui Valente, care a cazutu in bataia cu Gothi, si cu Hunni) cum tiinu Gothi, adeca Vest-Gothii, Taifalii, si Ost-Gothii Dacia Aureliana, si Romania tracica spre reulu Romaniloru (caroru le amenintau inca Hunnii, si Alanii) au chiematu pe Theodosiu din Ispania in contra inimiciloru Romaniloru, o), acestu barbatu erou a batutu pe Gothi, amendaue Mesiele, si Dacia aureliana le a luat indereputu dela ei, cu Athanaricu rejele Vest-Gothiloru a facutu federatiune p), si la primitu in Dacia aureliana q).

Dupa mortea lui Theodosiu celu mare Dacia aureliana a remasu lui Arcadiu imperatului orientului r), care avendu lupte cu Honoriu imparatulu apusului fratele seu), pe Alaricu ducele Vest-Gothiloru, (carii amu au pusu pe Alaricu prefectu preste Illyricu si preste Dacia aureliana) s), la recunoscutu de prefectu Illyricului orientale, de care se tine si Dacia t).

Dupa ce Dacia aureliana a scapatu de Alaricu rejele Vest.Gothiloru, care a cuprinsu si Roma

n) Jornandu despre Geti p. 3061. Gatterers Weltgesch. p. 437. o) Kaspar Seuss despre Germani p. 435. Aurel. Victor. p) Confin. livr. II. d. I. p. 41. q) Gibbons Geschichte des Röm. Weltr. tom. V. p. 291. Remers, si Gatterers Weltgesch. r) Gibbons Gesch. tom. VI. p. 47. s) totu acestu tom. VI. p. 98. t) Remers Mith. Geschichte p. 171.

domnia lumei, Dacia aureliana a venită sub puterea Romanilor din Romania tracica, carii sub Marcianu împaratul au primit o parte din Hunni in Dacia ripana aureliana. Sub Senepe împaratul orientului Dacia aureliana a venită sub domnirea Ost-Gothilor, a caror remnă din Italia sau răsturnată prin Justinianu împaratul orientului, liberânduse Dacia aureliana de Ost-Gothi, iara a venită sub domnirea împăratilor constantinopolitani.

Sub Justinianu împaratul orientului, care pe linge Dacia aureliana avea o parte și din Dacia traiana u), luinduse dela Gepidi o parte din Dacia aureliane (Mesia prima), și denegindu-l se tributul, Gepidii pe Romanii din Dacia iau dusu în servitute, și au facut prada prin imperiul romanu orientale v), Justinianu împaratul, ca să se interesească în contra Gepidilor, a primit pe Longobardi în Pannonia, și în Dacia aureliana, carii cu Avari, pe carii ia primitu Justinianu în Dacia, au răsturnat pe Gepidi cu totul.

Sub Heracliu împaratul orientului Servilii au înprinsu o parte din Dacia aureliana adecă Mesia superiore, sub Constantinus Pogonatul Bulgarii alta parte adecă Mesia inferioare, acești în urire cu Romanii daciani au suudat în Dacia aureliana la montele Emului unu remnă romanu-bulgaricu, care sau extinsu și în Dacia traiana, franginduse Bulgaria, și Romanii Daci sau prin neunirea familiei rejesci, prin cerile cele religioare, și în urma prin armile Grecoilor constanținopolitani sau învinisu de catra Basiliu alu II. împaratul Grecoilor, cu aceasta ocazie Bulgaria, și Romanii inviasi în Dacia aureliana au venită sub jugulu celu tiranu al Grecoilor, carii sau rădicatu preste Romani în Romania (Thracia), și în Dacia aureliane x).

u) Noyella 11. a lui Justinianu. v) Procopiu despre băluț goticu lvr. 3.

x) După ce Basiliu alu II. a învinsu pe Bulgaria, pe Romanii daciani în dreptă fl. Dunării, și domnul Românilor din o parte a Daciei traiane a venită la Basiliu alu II. împaratul Grecoilor, și a primitu titlu de Patriciu. — Apasanduse forte Bulgaria, și Romanii Daciei ayreliane sub jugulu Grecoilor în sechii alu 12. în societate cu Romanii din Dacia trăjane sub conducerea a loru doi frați Petru, și Asen (carii ziceau, ce voia lui Domnezeu este, că Bulgaria și România se unuie jugulu Grecoilor) sau sculatu asupra Grecoilor, și betinduse cu mare înimoseje, pentru libertate, sau liberată de jugulu apesitoriu al Grecoilor și său restaurat

Acesta fasciora istorica, după cum se vede necompilata ei rezimata numai pe date din multiauctori merită a fi cautata cu caldura incurajătoră ou atât mai verăoșu, cace auctoriul ei, ca paroch ocupat cu funcțiunile sale, face o șoara preotim satesci, ce se ocupa și cu literatură cea mai de lipsă pentru luminare, eara de alta parte, ca se pătini în pusetiune azi pune suptu tipariu și continuarea ei, precum și istoria universală prezentată pentru usarea tinerimei scolastice, pe care o are gata D. auctorn.

Acesta fasciora care poate servi și de manual pentru scolari se poate trage pe lunga 18 cr. m. c. său dela D. auctorn din Beteleanu per Csiesd Kereszty, sau dela D. Protopopu Ioan Negruțiu din Clusiu, pe semivelina.

РОМЪНІИ ДІН МАЧЕДОНІЕА.

порокліді

К 8 г о . В л а х і ш і П і н г а р і,*)

Ромънії din Măchedoniea sunt adânci aici dig priincipate de джъръатълъ Азрелиеа. Ей се върху май тързък въ България ние формаръ регатъ че

remnulu în Dacia traiana, și sau suudatul iare reji proprii, între carii e memoraveru Jeanitul, care sau unitu cu heserica Româi, cu carea sura uniti mai nainte și Simson, Petru, și Samuil rejii Romanilor, (vezi pe Assemanu în Calend. ecc. tom. 3 pe Pray in Patriarch. Ipekian); Susmanu, sub care remnulu din Dacia aureliana sau răsturnata prin Turci, pe carii peccatele grecoilor iau adusu în Europa, cu ocazia resturnarei Romanilor daciani din Dacia aureliane sub Susmanu, venire su puterea Turcului și Dragosu domnului Romanilor misiani, asemene si domnulu seu Bogdanulu (Romanilor) din muntele Rhodope (vezi Pe Latornicu Chalcocond.) Resturnanduse domnia Romanilor și a Bulgarilor în Dacia aureliane, Romanii din Dacia aureliane devenire în unu statu taro tristu, sub acerui jugu plingu pana aztezi prin Macedonia, Thesalia, prin Bulgaria, și prin muntele Pindului, care su sub puterea lui Constantinus Dragosu tirziu după ce sau iuvinusu Susmanu (vezi pe Laquic Chalcocondyla p. 122, Nemzeti Tassal kódó de anno 1630. p. 310 Palma Ist. Ung.

*) Aceasta deosebie ni e'as ăpărătъшит de кътърън Ромън din причините, къде зи'е къдън визитат пе Ромън di Măchedoniea, ч'я черкът редади деда о алъ персоанъ, къде аз жъдекат' про север пе Ромън'и de ne звоко, таи звое до че за пръвште опиније лор политиц.

вієдъл пъпъ до тімпъл лії Василе, дипъраталя
Орієнталі, пореклт Балгароктопъл.

Mai тързіс doi фраци Ромъні din таундї Емъл,
Петре ші Acan, санъраці къ бигл din ei прінесь о
валъ дела дипъраталя Ісаак Апчел, револтаръ
Ромъні ші Балгарії^{*)}). Ачесте амъндозе попоаре
дипрекъл вътвъръ не личетат по Гречі ші не
брънѣле Латині. Дар регатъл лор къзл дп ал 14
век съв савіеа вітегазлі Мэрат I світапла Ото-
шапілор.

Чеа тай лътбрітъ скіцъ деспре історіеа лор
че се афъл пъпъ астъзі до літва воастръ есте
ачеа а D. Когълпічеван^z; дись пз пе дълі пічі о ре-
зюме деспре стареа де асгъзі а ачестор Ромъні.

Noi тіпърім аіче о скрісоаре din Macedonia,
заре пе дълі о реладіе деспре дънши, къ тоате къ
авторъ скрісорії есте север до прініца онінілор
політіче.

Длі чеі о реладіе дреантъ ші непъртіо-
тоаре деспре Ромънії din Macedonia, Епіръ, Ал-
баніса, Тесаліеа ші алте локріи пе зінде се афъл
рътъчіді, къ квіріндере асвіра пъравтрілор, ко-
нітвілі, літві, етс

Штії віне къ ізвеси Ромънії жи цепере; дар
длі плаче тай штілт адевъръл. Асгфеліз даќъ
хіл скріе дотръл феліз непъртіогор лор, іа до
възгаре де сеацъ, къ зік адекърка ші тречі къ ве-
деряа до фаворъл адевърълкі.

Длчепънд дела Монастір саг Вітоліа, оран-
да оаре каре дельргара de Салонік, жді коів зін-
е въ чеа тай таре парте din ачесті Ромъні прі-
тескі едкадіе греческъ, ші адоптъл овічейріле
ші дисвіші опінійле політіче але Гречілор. Тоді
негздігорії ворвескі гречешіте. Дар фемеіле лор
съ ле дълт налітатеа че аз, пічі зінде пе вор съ
жівде ачаетъ літвъ. Нзтамі еле тай дінп пілтре
ачеа непор сімтіментеле de падіоналітате. Даќъ
зічі зінде фемеі къ есте Балгаръ саг Грекъ, се
преде юсілтатъ: вънодї дись, din дипотрівъ,
се преда ваніокоріді даќъ ле зіні Ромъні. Кънд о
фемеіл фінадъ літвіа греческъ, тревіе съ о др-
веше ка фаскъ, ші чедедалте фемеі о крітікъ.

Чеа тай штілт негздігорії ші потасілі Ромъні
се ділл да Віена, зінде ашеа зъ касе de комерц
длтре Macedonia ші ачеа капіталь, съв піже de
касе гречешіти.

Ачесте ценор оаре пімік каре съ фіе уропрі,
партіклар лії, афъл де кътева лікврі, деспре

каре зом ворві. Тоді ачесті Кадо-Влахі се дип-
браќъ на външій de ла Бруеа; поартъ фес, авто-
різ ші цілбеса пе деаспра. Костітвіл фемеілор,
атът ачелор din класа de ціос кът ті ачелор во-
гате есте рідікъл. Еле поартъ въ феліз de рокі.
каре ле дъ форма віні проаште дестоасе, къ тоате
къ патвра ле-ав дат таліе елегантъ ші форма
пльквате. Коіфбра лор пз есть тай фримоасе
днът вестмінсл: поартъ пе кан о васта къ осе-
віте колорі, ам възят вініл десятната къ вътвъл
de ла Севастополі. Дар пічі одать п'ам авт кв-
раціл съ прівеcк къ ларе амінте тоате скіцеде
ачестор коіфбрі візаре. Астфеліз съ пе дотр-
път ла рокі. Песте рокіе поартъ въ феліз de
тівілкіе скрітъ диплілітъ, пе каре о пітескі
Kondo-roni, ші о чіпгътоаре къ о кътъратъ фоарте
таре de ахр, de арцілт саг алт метал.

Едкадіеа че прітескі, поді лесе съ диплъ-
леді. Demne de стіть, віргюасе, каспіче, спілсе
до фаміліеа лор, диплома ка фемеіле Romei дп
челе din тълт тімпъл але рептвілічі, се скішъ
къ тотвіл, кънд ле везі дп сочітате, за о аділаре
зінде тай алес с'ар афа даме европіене. Ші а-
честа din прінчіпа спірітвіл de а иміта пе Ев-
ропе, пъкат че аз тоате попоареле къ претендіе-
ла чеса че, фъръ квіллт, се дипделеа цівілісаціе
европеанъ. Еле диптъл до салон дреанте ка піште
солдаді рекрді, нептънл фача чеа тай тікъ-
шішкаре din кан, фъръ съ се диптоаркъ къ тол
кориціл, кът факт ліпі; ачеста се диптънл,
коінд се салуте до дреанта ші до стълга ад-
пареа.

Еле пз штілт пічі съ чеіеаскъ, пічі съ скрі-
ші тоате конверсадіїле лор се длчепъ ші съ
сфірпескі пріп „че тай фачі афенди?“ Adeces
съптъл до старе се те диптреве даќъ стрътотіл
din торжит се афъл съптоші?“)

Нзпділе ла ачесті Ромъні се факт жа кіп-
дрітъторіз:

Mireasca есте дълт ла цінере пе кан ші дип-
содітъ de тай штілт фемеі тоате кълърі по-кан,
ші піргънл тоате до тълпъ кътє о літвілор
апрінсь ші кълтънл въ кълтек традас din гро-
чешіте. Oamenii зіміеа зъ ачеста прочесіе ка
вандъ de пітсікъ ділайліт. Кънд аціллгъ ле локрі
зінде аз плекат, дозе фемеі вътвъле прітескі
тиреаса ла капіл съврії ціперелі; еле о дръл пе

^{*)} Ачеста пі се пеа по сардом ад автора-
ші скрісорі

жаръ, пінді пе кан зп колак таре de пъне. Маї, же зръ ачест колак дп фрънде пе кан. Mireaca тревзіе съ аівъ капъл таре. Кънд mireaca джръ дп катера de пріміре, дп каре вървадіи пз се пріміске, пе кът тімп фемеіле се афъл аічі, а-твпчі і се фрънде колакъл пе кан.

Черемонія реаліюасъ а пандії се фаче днпъ овічеізя Гречілор, къ деосевіре въ Ромънії, днпъ жопліе. Длчепъ дндатъ съ скіпіе ші съ свфле, зікънд къ скіпъ не diabolus. Ачеаста се фаче дп тімп de зп патрапіз de оаръ. Гречі дп лок de a скіпіа, арпкъ орз diabolus. Пъпъ че віпе тімп de кълкаре, mireaca есте дндаторітъ съ стеа неконтеніт дп пічіоаре. Дп zioa пандії се пзпе пентра пшоташі о масъ таре, зnde месенії шъпълкъ къ шъпіле.

Ромънії din ачесте локврі пз ав дандврі але лор пропрії ка Ромънії din прінчіпата. Дандвріле лор сънт днпратвате дела Албанезі ші дела Българі. Фемеіле дъпдьіеск фоарте рап; пшмаі оашенілор есте ертать ачеастъ пътречере.

Къптечеле лор съпъ традвсе de ла Гречі, ші кіар ачесте пз съпъ таі измероасе декът вроо зече сав дозъспрежече.

Кънд тоаре зп Ромънъ, тоді амічі ші къ-поштіцделе торглазі днкетпізръ трапвл ші пшптуз въ хохот, спзнд фіекаре пъреріле лаі de ръз къ піште ворбетристе ці тъпгвітоаре.

Еать че скріз центръ Ромънії din Вітолія ші чеі din сателе вечіне къ ачест лок:

О таре парте din сателе din Мачедоніеа ші Тесаліеа съпг локвіте de Ромънії nomazi, din каре чеі таі твлі аз твліе камітъді прімітів; дар сънт гросієрі ші съльватічі. Еі пз квпоск алъ лішъ, декът алер. Блпі досъ ворбеска кътева гречепті. Чеі че локвіеск фъръ съ се стръмвте пріп сате ші пріп оране, аз касе фоарте тарі ші фръмоасе de пеатръ, къ дозе ші треі катврі, ла. кръ че контрастъ фоарте твлі къ персоана лор, къчі възънді чіпева, ар зіче къ съпътъ чершіторі. Мозілеле лор съпът піште софале de пъслъ, фъ-жите de фемеіле лор, фоарте фрътос. Ачесте со- але авіе се днвалдъ de чіпчі сав шасе деуете de ла пшжант дп със. Еі пз ав тесе вічі скавпе. Съпът вогаці таі тоді. Ар пштеа съ тръяскъ ка- піште центлемані, къ тоате ачесте се хръпескъ

пшмаі къ фасоле ші масліне. Стржнгъ вані ші тръяскъ дп шісеріе. Ар пштеа чіпева зіче къ adipit пентра фанте піоасе; днесъ еі пз даз пічіла сърачі, вічі лакврі філантропіче пз факт къ капії лор. Къ тоате ачесте, с'ав възвт къдіва Ромънії вогаці, къ аз лъсат таре авере ла Гречіеа днпъ тоарте лор.

Еі съпъ чеі таі твлі пъсторі ші катърарі, вогъдіеа лор есте дп вітє сав дп касе.

(Ва зрта.)

САЛВТАРЕА ОСТАШІЛОР МОЛДОВЕИ Ллгліціеі Сале Прінцілзі Григоріе А. Гіка ved. de авзя поз 1856.

Салвтареа даторітъ, таі прімеште-о датъ днкъ De la фрадії чеі de арте, каре патріеі сервеськъ; Апърареа дереі Тале, ші кредінда-ні адъпкъ, Azи din поз а поастре inimi ка съ'ді ждре со- гръвеськъ!

Те зрат о въп пърінте, че din трон'ді de търіре, Прівіреі пентра дрентате, пентра віпеле орі кві, Пентра філі дереі Тале, да-тай тоате спрежъртфіре; Славълзі, Тз сіграт-аі Doamne, вітторіла ла!

Те зрат къ-а поастре inimi, въпе Прінчіп-адорате! Тз пріп фанте віртвоасе ла Ромънії Те поці фълі, Кам аі dat ла орфап зіле, аі dat съпъта лі- вертате

Блпі попъл, фър сперандъ че'п етерп пъреа а фі! De a glorieі брілате фръптеа Та съ стрълческъ! Фанта въпъ Те кондакъ дп а. Тъз тарпіз пе'четате; Съв а пашілор Тъі кале, розіле съ днфлореаскъ, Звоаре пшмел'ді пе веакврі, de стеле днквпцрат!

Дар преквт пі фачі Тз тоате къ амор, къ въквріе, Симте дорвя постря повіл че пі арде 'пфлькърат; Аі о съпътъ хотъріре пентра драга Moldavie, Пентра-аі еі понор че Die соарта ці'з днкредіннат!

Штім поі въпвле Пърінте остьшаска даторіе!

Съпъта поастре леѓътвръ кътъ патріе о штім

Аратъ-пе въпе Doamne кале чеа de вітежіе,

Кам ві аратъ ав ачеста разеле че ле прівіт!

Ем. Козвлескъ Кадет.

(Din Фойлет. „Gaz. de Moldavia“)